Revista de Filosofie Analitică
Volumul I, 1°, Iulie-Decembrie 2007, pp. 38-52

OBIECTE FICȚIONALE ŞI DESCRIPȚII LIBERE[1]

Mircea DUMITRU
Universitatea din Bucureşti

This is work in progress. It is part of a project in which I deal with issues in metaphysics and philosophy of language concerning fictional objects. The point that I am going to make is that in order to articulate the logical principles which govern the discourse on fictional objects what we need is a kind of positive free logic.

Keywords: fictional objects, free logics, free descriptions, metaphysics, semantics, Kit Fine, Terence Parsons.

1. Interesul pentru această temă astăzi

Lucrarea de față este parte a unui proiect mai amplu, în dezvoltare, în care mă ocup cu teme corelate din metafizică şi filosofia limbajului legate de obiectele ficționale. Ideea pe care o voi dezvolta şi apăra este aceea că pentru a articula principiile logice care guvernează discursul despre obiecte ficționale avem nevoie de un gen de logică liberă.

Obiectele non-existente, obiectele arbitrare şi obiectele ficționale au căpătat în anii din urmă o atenție aparte în literatura filosofică. În lucrarea de față mă interesează numai obiectele ficționale. O privire, fie şi sumară, la literatura recentă ne va permite să vedem că ficționalismul este o temă vie azi în metafizică, filosofia limbajului şi estetică.

Lucrări importante examinează diverse strategii menite să abordeze şi să dea seamă de astfel de obiecte meinongiene. Găsesc de cuviință să menționez aici doar două astfel de abordări pe care le socotesc importante în acest domeniu: teoria obiectelor non-existente a lui Terence Parson[2] şi teoria obiectelor arbitrare a lui Kit Fine.[3]

---

[1] Prezenta lucrare este o traducere revizuită şi prin aceasta – sper – o versiune îmbunătățită a lucrării *Fictional Objects and Free Descriptions*, apărută în *The Logica Yearbook 2004*, (Ed. Libor Behounek & Marta Bilkova, Filosofia, Praga, 2005, pp. 95-107).

[2] Teoria este formulată şi dezvoltată în Parsons [1980].

[3] A se vedea Fine [1984]. În legătură cu teoria lui Terence Parson şi cu propria mea argumentare din această lucrare, a se vedea, mai ales, această lucrare a lui Kit Fine.

ISSN: 1843-9969 | http://www.srfa.ro/rfa/pdf/2007_1_06_dumitru.pdf

2. O teorie a obiectelor ficţionale

Pentru ceea ce urmăresc în studiul de faţă, preocuparea mea se leagă de obiecte precum *Holmes, Dracula, Superman* şi altele de acest fel. Dacă ele sunt genul de obiecte sau de indivizi care pot să fie personajele unei povestiri sau ai altui context narativ de acelaşi fel, atunci le putem denumi obiecte ficţionale.

Trebuie să distingem cu multă grijă obiectele ficţionale de alte obiecte non-existente non-ficţionale. Nu orice obiect non-existent este un obiect ficţional. Chiar *Dracula* şi *Superman*, invocaţi de mine ca exemple un paragraf mai sus, nu stau pe acelaşi plan ontologic. Căci dincolo, sau dincoace, de orice invenţie literară, Dracula are la bază un personaj istoric real, atestat prin documente, aşa zicând o persoană independentă de discursul fabulatoriu, în timp ce Superman este o pură ficţiune narativă. Iar în ceea ce priveşte distincţia dintre obiecte non-existente ficţionale şi respectiv non-ficţionale, fără a intra într-o discuţie amănunţită, pot oferi două exemple paradigmatice de ceva non-existent non-ficţional: cel mai mare număr natural sau planeta mai apropiată de Soare decât Mercur. Pentru a trasa o distincţie clară între obiecte ficţionale şi alte obiecte non-existente care nu sunt obiecte ficţionale este utilă următoarea propunere.[4]

Teza ontologică principală cu privire la obiectele ficţionale: obiectele ficţionale sunt în mod esenţial obiecte ale referinţei, *i.e.*, obiecte create printr-o poveste sau o naraţiune şi introduse prin intermediul unui mănunchi de descripţii.

Precizările următoare dau substanţă acestei teze:

(i) Obiectele ficţionale depind din punct de vedere ontologic de descripţiile care sunt folosite pentru a introduce în discurs acele obiecte ficţionale. Înţelegem aceasta în sensul că nu pot să existe obiecte ficţionale fără un semn sau un simbol prin care ele sunt introduse.

(ii) Obiectele ficţionale sunt legate în mod esenţial de acele semne. Nu poate exista nici un obiect ficţional fără acel semn particular prin care acesta a fost introdus.

(iii) Obiectele ficţionale sunt create prin procesul creării semnelor cu care sunt în mod esenţial legate.

(iv) Putem accepta ca obiecte ficţionale care au acelaşi conţinut intern să fie introduse prin semne diferite.

(v) Poziţia pe care urmăresc să o apăr în legătură cu această temă de ontologie este una anti-realistă: trăsăturile caracteristice ale obiectelor

[4] Cf. Fine [1984].

ficţionale urmează a fi explicate în mod fundamental în termenii trăsăturilor semnelor prin care sunt ele create şi introduse în discurs.

Dar în acelaşi timp, imaginea despre obiectele ficţionale pe care o am aici în minte pare să sprijine descriptivismul. Discursul ficţional s-ar putea să fie un (ultim) bastion al descriptivismului.[5] Descripţiile definite joacă un rol esenţial în introducerea obiectelor ficţionale, iar termenii care stau pentru astfel de obiecte par să aibă un masiv conţinut descriptiv ireductibil.

O dată aceste observaţii plasate în fundal, următoarea chestiune legitimă pe care urmează să o ridicăm este ce gen anume de teorii ale descripţiilor ne-ar fi de folos pentru a articula principiile care guvernează discursul despre obiectele ficţionale? Pentru raţiuni la care voi face apel puţin mai jos, o abordare descriptivistă clasică, precum aceea din teoria descripţiilor definite a lui Bertrand Russell, nu ne va servi aici, iar dacă argumentarea mea este corectă, genul de teorie care ne este de ajutor este unul care aparţine teoriei descripţiilor libere.

3. De ce gen de teorie a descripţiilor avem nevoie pentru a da sens principiilor implicate în discursul ficţional?

Una dintre principalele motivaţii pentru dezvoltarea diferitelor genuri de logici libere a fost întotdeauna aceea de a produce o bază solidă pentru teorii ale descripţiilor definite.[6] Cea mai cunoscută teorie despre descripţii în logica clasică (non-liberă) este evident aceea a lui Russell. Răspunsul lui Russell la problemele ridicate de descripţiile definite a fost acela de a le refuza statutul de termeni singulari autentici şi de a socoti o expresie de forma 'unicul cutare şi cutare' ('the so and so') ca având nevoie de o eliminare contextuală, unde cele mai importante principii care guvernează eliminarea sunt

(R1) Unicul cutare şi cutare există ddacă[7] exact un lucru este cutare şi cutare

şi

(R2) Unicul cutare şi cutare este aşa şi aşa (the so and so is such and such) ddacă există exact un cutare şi cutare şi acesta este aşa şi aşa.

---

[5] Ceea ce am în vedere prin această afirmaţie este faptul că argumente produse de Saul Kripke, Hilary Putnam, Keith Donnellan sau David Kaplan, pentru a nu menţiona decât pe cei mai influenţi autori recenţi în domeniul filosofiei limbajului, în legătură cu diferite fenomene semantice, motivează teorii şi viziuni anti-descriptiviste despre mecanismele implicate în acele fenomene.

[6] Cf. Lambert [2003].

[7] 'Ddacă' abreviază 'dacă şi numai dacă.'

În mod formal,

$$\text{(R1}'\text{)}\ E!(\iota v)A \leftrightarrow (\exists v)(A \,\&\, (\forall w)(A(w/v) \rightarrow w = v)$$

şi

$$\text{(R2}'\text{)}\ B((\iota v)A) \leftrightarrow (\exists v)(A \,\&\, (\forall w)(A(w/v) \rightarrow w = v) \,\&\, Bv)$$ (v este o variabilă liberă în A.)

Teoria ne spune cum să tratăm descripţiile ale căror domenii sunt satisfăcute în mod unic. Ea ne mai spune că există două modalităţi în care '$E!(\iota v)A$'[8] s-ar putea să nu fie adevărată: (i) dacă nici un obiect nu satisface domeniul lui A; şi (ii) dacă mai mult decât un obiect îl satisface.

După ce a dominat logica filosofică şi filosofia limbajului mai mult de patruzeci de ani, teoria lui Russell a fost ţinta unor obiecţii care i-au ajutat pe oameni să vadă mai clar statutul teoriei sale şi diversele sale implicaţii. Totuşi, ar fi greşit să spunem că aceste obiecţii critice au omorât teoria. Astfel, obiecţii care au fost formulate, în principal, de către Strawson[9] includ remarci şi observaţii de genul următor:

(i) O propoziţie care conţine o descripţie improprie nu este falsă, aşa cum stabileşte teoria lui Russell. Mai degrabă, cu ajutorul propoziţiei respective vorbitorul nu poate să se refere la ceva şi de aceea nu poate face o judecată (*statement*) completă.

(ii) Potrivit lui Strawson, teoria lui Russell susţine punctul de vedere că o propoziţie care conţine o expresie denotativă vidă *implică* o propoziţie care asertează prezumtiva existenţă a entităţii la care vorbitorul are intenţia să se refere prin acea expresie denotativă, în timp ce pentru Strwason însuşi o astfel de propoziţie în care apare o descripţie definită vidă *presupune* o propoziţie care asertează existenţa acelei entităţi.

(iii) Strawson subliniază ideea că multe descripţii sunt dependente de context. Teoria lui Russell, însă, cu greu ar putea să acomodeze astfel de caracteristici pragmatice.

(iv) Alţi autori, în mod remarcabil Donnellan,[10] au semnalat existenţa unor cazuri în care descripţiile definite nu sunt folosite descriptiv, ci mai degrabă în modalităţi în care ele sunt similare numelor de indivizi. Pe de altă parte, totuşi, abordarea russelliană nu captează ceea ce ne spune un vorbitor atunci când acesta rosteşte o propoziţie în care o descripţie definită este folosită în mod referenţial, spre deosebire de modul atributiv.

(v) Dacă am admite descripţii de forma '$(\iota v)A$' ca substituenzi pentru termenul singular t într-o propoziţie de identitate, principiul logic al

[8] În cuvinte: 'Există şi este unic acel v care satisface pe A.'

[9] A se vedea Strawson [1950].

[10] A se vedea Donnellan [1966].

identităţii, '$t = t$', ar fi violat, în cazul în care, dacă domeniul descripţiei nu este unic satisfăcut deoarece descripţia este improprie, identitatea '$(\iota v)A = (\iota v)A$' este falsă. Este important de semnalat aici, însă, că Russell ocoleşte această capcană, considerând că descripţiile definite nu sunt termeni singulari autentici, ci 'simboluri improprii' care pot să aibă gramatica aparentă de suprafaţă a termenilor singulari, dar care, de fapt, nu sunt astfel de termeni. Prin urmare, descripţiile nu pot fi substituite pentru termenul singular t în expresia principiului de mai sus.

(vi) Russell nu tratează drept termeni singulari autentici ceea ce par să fie termeni singulari şi ceea ce se comportă precum termenii singulari. El face o distincţie între forma logică reală a unei propoziţii şi forma ei aparentă sau gramaticală. Forma gramaticală a unei propoziţii ne poate induce în eroare şi nu este un ghid demn de încredere în privinţa formei logice autentice a propoziţiei. Este destul de problematic dacă aceasta ar fi o piatră de încercare pentru teoria lui Russell despre descripţii definite. Dar dacă putem construi o teorie a descripţiilor în care acestea sunt tratate drept termeni singulari genuini, atunci putem depăşi acest prezumtiv neajuns al teoriei lui Russell. Logica liberă cu descripţii definite ne furnizează un astfel de cadru logic şi de aceea pare să fie preferabilă unor cadre alternative clasice, mai simple.

(vii) *Last but not least*, dacă dăm o analiză reductivă, prin intermediul tehnicii de tip-Russell, propoziţiilor în care apar termeni pentru obiecte ficţionale, atunci propoziţiile existenţiale la care ajungem în urma acestei analize ne vor da rezultate greşite, deoarece cuantificatorul existenţial în logica clasică va avea interpretarea sa obişnuită obiectuală şi angajată ontologic. Astfel, propoziţia 'Othello a ucis-o pe Desdemona' va fi parafrazată prin 'Nobilul maur în serviciul statului veneţian care face cutare şi cutare a ucis-o pe Desdemona'. (Desigur, şi numele 'Desdemona' poate fi analizat în manieră similară). Iar mai departe, descripţia definită 'Nobilul maur care ...' va fi eliminată în context printr-o propoziţie existenţială de felul 'Există exact un nobil maur care face cutare şi cutare şi indiferent cine este un nobil maur care face cutare şi cutare acesta a ucis-o pe Desdemona'. Dar bine înţeles că dacă interpretarea cuantificatorului existenţial este una standard obiectuală şi dacă ontologia interpretării cuantificatorului este şi ea una obişnuită, atunci propoziţia existenţială la care se ajunge este una falsă. Totuşi, nu este imposibil de apărat şi intuiţia că, cel puţin în povestea lui Shakespeare, 'Othello a ucis-o pe Desdemona' este o propoziţie adevărată. Dar atunci, ceva nu a mers bine până la capăt în analiza russelliană, angajantă existenţial, a descripţiilor.

Ce să facem atunci? Răspunsul pe care-l voi explora în continuare în studiul meu este acela că o logică liberă pozitivă, cu descripţii libere, este o soluţie promiţătoare la această problemă şi că merită să o luăm în serios. Voi arunca o privire la aceasta având drept fundal o familie de sisteme de logici libere.

4. O introducere rapidă în logica liberă[11]

Logica liberă de presupoziţii existenţiale este o ramură a logicii filosofice care s-a dezvoltat în ultimii patruzeci de ani. Presupoziţiile existenţiale sunt legate de stipulările semantice din logica clasică privitoare la termenii singulari şi generali. De aceea, în mod corespunzător, conceptul unei logici libere a fost înţeles drept 'logică liberă de presupoziţii existenţiale cu privire la termenii ei singulari şi generali'. Logica standard de ordinul întâi cu '=' (LOI=) este aproape în întregime liberă cu privire la termenii săi generali sau la predicate. Există numai o excepţie, totuşi, şi anume termeni universali sau predicate precum '$\mathrm{P}x \vee \sim\mathrm{P}x$' sau '$x = x$'. În LOI=, '$(\exists x)(\mathrm{P}x \vee \sim\mathrm{P}x)$' şi '$(\exists x)(x = x)$' sunt valide. Putem citi expresia din urmă ca spunându-ne că 'există ceva', dar aceasta ne apare mai degrabă ca exprimând un adevăr al ontologiei decât al logicii.

Principala preocupare a logicii libere au fost presupoziţiile existenţiale legate de termenii singulari. Deoarece în LOI= avem, pentru fiecare termen singular t şi variabilă v, formula validă: $\vDash (\exists v)(v = t)$. Şi tot datorită angajării ontologice a termenilor singulari, în sistemele deductive pentru LOI= avem reguli pentru cuantificatori, precum introducerea existenţialului (I$\exists$) şi eliminarea universalului (E$\forall$), care nu sunt corecte, dacă termenii singulari nu desemnează lucruri care există de fapt.

Pe fundalul acesta motivaţional, o definiţie adecvată a logicii libere trebuie să includă trei componente.[12] Astfel, un sistem logic L_L este o logică liberă ddacă

(1) L_L este liberă de presupoziţii existenţiale cu privire la termenii singulari ai limbajului lui L_L;

(2) L_L este liberă de presupoziţii existenţiale cu privire la termenii generali ai limbajului lui L_L; şi

(3) cuantificatorii din limbajul lui L_L au angajament existenţial.

Este mai potrivit să se vorbească despre o familie de sisteme de logici libere. Caracteristica distinctivă a acestor sisteme este faptul că termenii singulari care sunt vizi sau non-denotativi, termeni care nu desemnează nici un obiect existent de facto, au un loc legitim în această familie de sisteme

[11] O resursă bogată pentru această temă este Morscher [2001].

[12] În alcătuirea acestei prezentări compacte a sistemelor de logică liberă, mă bazez pe excelentul sinopsis sistematic şi istoric pe care-l avem la dispoziţie în Morscher [2001].

logice. În plus, teoremele unui sistem de logică liberă sunt valide, chiar dacă termenii singulari care apar în ele sunt vizi.

Există trei tipuri de sisteme de logică liberă. Criteriul prin care demarcăm aceste tipuri de sisteme este statutul semantic al propoziţiilor elementare care conţin cel puţin un termen singular vid: dacă astfel de propoziţii sunt adevărate sau dacă sunt false sau, în fine, dacă le lipsesc cu desăvârşire valorile de adevăr.

(LL-) Un sistem logic L_{L-} este o *logică liberă negativă* ddacă L_{L-} este o logică liberă şi fiecare propoziţie atomară a lui L_{L-} care conţine cel puţin un termen singular vid este falsă.

(LL+) Un sistem logic L_{L+} este o *logică liberă pozitivă* ddacă L_{L+} este o logică liberă şi există cel puţin o propoziţie atomară adevărată a lui L_{L+} care conţine cel puţin un termen singular vid.

(LLn) Un sistem logic (L_{Ln}) este o *logică liberă neutră* ddacă L_{Ln} este o logică liberă şi nici o propoziţie atomară a lui L_{Ln} care conţine cel puţin un termen singular vid nu are nici o valoare de adevăr.

Aceste trei tipuri de sisteme de logică liberă sunt însoţite, în mod corespunzător, de trei abordări semantice elaborate pentru acele sisteme:

(S1) Semantici cu *o funcţie de interpretare parţială* şi cu *o funcţie de valorizare totală*.

(S2) Semantici cu un *domeniu interior* şi cu un *domeniu exterior*: aceste semantici utilizează *o funcţie de interpretare totală* şi *o funcţie de valorizare totală*.

(S3) *Semantici supervalorizatoare*: aceste tipuri de semantici utilizează (i) *o funcţie de interpretare parţială* şi *o funcţie de interpretare totală* şi (ii) *o funcţie de valorizare totală* şi *două funcţii de valorizare parţiale*.

Sisteme semantice pentru logica liberă

	Semantici cu o funcţie de interpretare parţială şi o funcţie de valorizare totală	Domeniu interior şi domeniu exterior	Semantici supervalorizatoare
Funcţia de interpretare	Parţială	Totală	Parţială & Totală
Funcţia de valorizare	Totală	Totală	Totală & Două funcţii de valorizare parţiale

Fiecare tip de sistem semantic specifică propriul său tip de modele M. Ca de obicei, un model M este alcătuit dintr-un domeniu D şi dintr-o funcţie de interpretare I, care este asociată cu o funcţie de valorizare V. I este definită întotdeauna pe mulţimea de simboluri descriptive, *i.e.*, predicatele non-logice şi constantele individuale ale limbajului acelui sistem de logică liberă. Ceea ce distinge semanticile pentru logicile libere este faptul că I nu este obligatoriu să asigneze un obiect *existent* fiecărei constante individuale. Drept urmare, este acceptabil ca I să asigneze anumitor constante individuale t din limbajele L_L sau *un obiect non-existent* sau *nici un obiect*; în cazul din urmă, $I(t)$ rămâne nedefinită şi prin urmare I este o funcţie parţială. Funcţiile de valorizare V care se bazează pe funcţiile de interpretare I sunt întotdeauna definite pe mulţimea formulelor bine formate închise ale limbajului lui L_L. Ele pot să fie funcţii totale sau parţiale.

(S1) Semantici cu o funcţie de interpretare parţială şi o funcţie de valorizare totală

Un model-M^{ipvt} este o pereche ordonată. El conţine un domeniu D, care poate fi vid, şi o funcţie parţială I^{ipvt}, i. e. $M^{ipvt} = (D, I^{ipvt})$, în aşa fel încât

(1) pentru fiecare constantă individuală t a limbajului L_L: sau I^{ipvt} nu asignează nici un obiect lui t şi în felul acesta $I^{ipvt}(t)$ rămâne nedefinită sau $I^{ipvt}(t) \in D$;

(2) pentru fiecare predicat n-adic P^n al lui L_L: $I^{ipvt}(P^n) \subseteq D^n$;

(3) pentru fiecare obiect $d \in D$, există o constantă individuală t a limbajului lui L_L astfel încât $I^{ipvt}(t) = d$. [Funcţia de interpretare I^{ipvt} a unui model-M^{ipvt} furnizează o interpretare 'plină' (sau completă) a domeniului asociat D.]

Definim mai departe adevărul şi falsul într-un model M^{ipvt} pentru fiecare formulă închisă A a limbajului lui L_L. Facem aceasta definind o funcţie de valorizare totală V^{ipvt} de la mulţimea formulelor închise ale lui L_L pe mulţimea {T,F} a valorilor de adevăr, după cum urmează:

(1) $V^{ipvt}(P^n t_1,t_2,\ldots,t_n)$ = T ddacă pentru fiecare t_i ($1 \leq i \leq n$): $I^{ipvt}(t_i)$ este definită şi $<I^{ipvt}(t_1),I^{ipvt}(t_2),\ldots,I^{ipvt}(t_n)> \in I^{ipvt}(P^n)$;

(2) $V^{ipvt}(t_1 = t_2)$ = T ddacă $I^{ipvt}(t_1)$ este definită şi $I^{ipvt}(t_2)$ este definită şi $I^{ipvt}(t_1) = I^{ipvt}(t_2)$.

(3) $V^{ipvt}(\mathrm{E!}t)$ = T ddacă $I^{ipvt}(t)$ este definită.

(4) $V^{ipvt}({\sim}A)$ = T ddacă $V^{ipvt}(A) \neq$ T;

(5) $V^{ipvt}(A \rightarrow B)$ = T ddacă $V^{ipvt}(A) \neq$ T sau $V^{ipvt}(B)$ = T sau ambele;

(6) $V^{ipvt}(\forall vA)$ = T ddacă pentru fiecare constantă individuală t: dacă $I^{ipvt}(t)$ este definită atunci $V^{ipvt}(A(t/v))$ = T.

(7) $V^{ipvt}(A)$ = F ddacă $V^{ipvt}(A) \neq$ T.

Merită să remarcăm că interpretarea cuantificatorilor, aşa cum apare aceasta în clauza (6) de mai sus, este una substituţională. Prin urmare, este obligatoriu ca funcţia de interpretare a modelelor să ne furnizeze o interpretare completă. Conceptele semantice de validitate, consecinţă logică şi realizabilitate sunt definite în maniera obişnuită.

Sistemul L_{L-} al *logicii libere negative* este adecvat, *i.e.*, corect şi complet, faţă de semantica cu o funcţie de interpretare parţială şi o funcţie de valorizare totală. Totuşi, prin schimbarea clauzelor (1) şi (2) de mai sus din definiţia funcţiei de valorizare V^{ipvt}, putem adapta modelele-M^{ipvt} în aşa fel încât ele pot fi folosite pentru a demonstra adecvarea sistemelor de logică liberă pozitivă (în modalitatea realizată de Hughes Leblanc şi Robert K. Meyer).[13]

(S2) Semantici cu domeniu interior şi domeniu exterior

Definim un model-M^{die} ca fiind un triplet ordonat: $M^{die} = (D_e, D_i, I^{die})$. D_e şi D_i sunt două mulţimi de obiecte disjuncte şi posibil vide. D_e este *domeniul exterior* şi D_i este *domeniul interior*. Reuniunea lor este nevidă:

(i) $D_e \cap D_i = \emptyset$

(ii) $D_e \cup D_i \neq \emptyset$.

Definim D ca fiind reuniunea: $D = D_e \cup D_i$.

Funcţia de interpretare I^{die} este o funcţie totală care este definită în felul următor:

(1) pentru fiecare constantă individuală t a lui L_L, $I^{die}(t) \in D$;

(2) pentru fiecare predicat n-adic P^n al lui L_L, $I^{die}(P^n) \subseteq D^n$;

(3) pentru fiecare obiect $d \in D_i$, există o constantă individuală t a lui L_L în aşa fel încât $I^{die}(t) = d$.

Funcţia de valorizare V^{die} este, de asemenea, totală şi asignează o valoare de adevăr, i. e. T sau F, fiecărei formule închise a lui L_L relativ la un model-M^{die}. V^{die} este definită inductiv după cum urmează:

(4) $V^{die}(P^n t_1, t_2, \ldots, t_n)$ = T ddacă $<I^{die}(t_1), I^{die}(t_2), \ldots, I^{die}(t_n)> \in I^{die}(P^n)$;

(5) $V^{die}(t_1 = t_2)$ = T ddacă $I^{die}(t_1) = I^{die}(t_2)$.

(6) $V^{die}(\mathrm{E}!t)$ = T ddacă $I^{die}(t) \in D_i$.

(7) $V^{die}(\sim A)$ = T ddacă $V^{die}(A) \neq$ T;

(8) $V^{die}(A \rightarrow B)$ = T ddacă $V^{die}(A) \neq$ T sau $V^{die}(B)$ = T sau ambele;

[13] A se vedea, de pildă, Leblanc [1970].

(9) $V^{die}(\forall vA)$ = T ddacă pentru fiecare constantă individuală t: dacă $I^{die}(t) \in D_i$ atunci $V^{die}(A(t/v))$ = T.

(10) $V^{die}(A)$ = F ddacă $V^{die}(A) \neq$ T.

Modelele-M^{die} sunt folosite mai ales pentru *logica liberă pozitivă*. L_{L+} este adecvată faţă de modele-M^{die}, aşa cum au demonstrat Hughes Leblanc şi Richmond Thomason.[14]

(S3) Semantica supervalorizatoare

Dar meinongianismul nu este atrăgător pentru oricine, ceea ce face ca semantica cu un domeniu interior şi unul exterior să nu fie o soluţie favorită pentru toţi. Se ridică, atunci, întrebarea cum să dezvoltăm o semantică potrivită pentru o logică liberă fără a folosi semanticile cu domenii interioare şi respectiv exterioare? *Semanticile supervalorizatoare* sunt o soluţie – convingătoare pentru unii – la această problemă. Pornim cu modele de acelaşi tip ca şi în prima abordare; totuşi, se va accepta ideea că propoziţii atomare care conţin termeni singulari vizi sunt lipsite de valori de adevăr. Dar aceasta ar însemna o respingere a legilor logicii clasice şi pentru a evita acest efect modelele sunt 'completate'. În felul acesta, golurile de valori de adevăr care apar în prima parte a procesului de valorizare sunt îndepărtate.

Vom construi, acum, un tip nou de modele: $M^{sv} = (D, I^{sv})$. Din nou, D este o mulţime de obiecte posibil vidă şi I^{sv} este o funcţie de interpretare parţială, precum I^{ipvt}. Ca şi în cazul modelelor-M^{ipvt}, condiţiile pe care le impunem aici asupra I^{sv} sunt identice condiţiilor impuse mai înainte asupra I^{ipvt}. Astfel:

(1) pentru fiecare constantă individuală t a limbajului lui L_L: sau I^{sv} nu asignează nimic lui t şi $I^{sv}(t)$ rămâne astfel nedefinită sau $I^{sv}(t) \in D$;

(2) pentru fiecare predicat n-adic P^n al lui L_L: $I^{sv}(P^n) \subseteq D^n$;

(3) pentru fiecare obiect $d \in D$ există o constantă individuală t a limbajului lui L_L în aşa fel încât $I^{sv}(t) = d$.

Totuşi, spre deosebire de funcţia V^{ipvt}, funcţia de valorizare V^{sv}, asociată cu modelele-M^{sv}, este şi ea tot o funcţie parţială (precum I^{sv}) şi *domeniul ei este restricţionat la formulele atomare ale lui* L_L. În consecinţă, V^{sv} este o funcţie parţială de la formule atomare închise ale lui L_L pe mulţimea {T,F} a valorilor de adevăr; este definită în felul următor:

(1a) Dacă pentru fiecare t_i $(1 \leq i \leq n)$, $I^{sv}(t_i)$ este definită, atunci $V^{sv}(P^n t_1, t_2, \ldots, t_n)$ = T ddacă $\langle I^{sv}(t_1), I^{sv}(t_2), \ldots, I^{sv}(t_n)\rangle \in I^{sv}(P^n)$.

(1b) Dacă pentru cel puţin un t_i $(1 \leq i \leq n)$, $I^{sv}(t_i)$ este nedefinită, atunci $V^{sv}(P^n t_1, t_2, \ldots, t_n)$ este nedefinită.

[14] A se vedea, de exemplu, Leblanc [1968].

(2a) Dacă atât $I^{sv}(t_1)$ cât şi $I^{sv}(t_2)$ sunt definite, atunci $V^{sv}(t_1 = t_2) = T$ ddacă $I^{sv}(t_1) = I^{sv}(t_2)$.

(2b) Dacă sau $I^{sv}(t_1)$ sau $I^{sv}(t_2)$ sunt nedefinite, dar una dintre ele este definită, atunci $V^{sv}(t_1 = t_2) = F$.

(2c) Dacă nici $I^{sv}(t_1)$ nici $I^{sv}(t_2)$ nu sunt definite, atunci $V^{sv}(t_1 = t_2)$ este nedefinită.

(3) $V^{sv}(E!t) = T$ ddacă $I^{sv}(t)$ este definită şi $V^{sv}(E!t) = F$ ddacă $I^{sv}(t)$ este nedefinită.

Definim acum conceptul de *completare* (*i.e.*, un supermodel complet) al unui model-M^{sv}:

$M^{csv} = (D',I^{csv})$ este o *completare* a lui $M^{sv} = (D,I^{sv})$ ddacă

(1) $D' \neq \emptyset$;

(2) $D \subseteq D'$;

(3) pentru fiecare predicat n-adic P^n: $I^{sv}(P^n) \subseteq I^{csv}(P^n)$;

(4) pentru fiecare constantă individuală t: dacă $I^{sv}(t)$ este definită, atunci $I^{csv}(t) = I^{sv}(t)$;

(5) pentru fiecare constantă individuală t: $I^{csv}(t) \in D'$.

Clauzele (1) – (4) ne spun că M^{csv} este un supermodel al lui M^{sv}, iar clauza (5) ne spune că I^{csv} este o funcţie totală şi M^{csv} este, în mod corespunzător, 'complet'.

Acum, dacă privim din 'perspectiva' unui model-M^{sv}, a cărui completare este modelul-M^{csv}, funcţia de valorizare V^{csv} a unui model-M^{csv} este o funcţie totală de la toate formulele închise ale lui L_L pe mulţimea {T,F} a valorilor de adevăr. V^{csv} depinde, prin urmare, de V^{sv}. Este definită în felul următor:

(1) Dacă A este o formulă atomară închisă a lui L_L şi $V^{sv}(A)$ este definită, atunci $V^{csv}(A) = V^{sv}(A)$.

(2) dacă A este o formulă atomară închisă a lui L_L şi $V^{sv}(A)$ este nedefinită, atunci $V^{csv}(A)$ este determinată independent de V^{sv} în modalitatea obişnuită pentru modele complete, după cum urmează:

(2a) Dacă A este o formulă atomară închisă de forma $(P^n t_1,t_2,\ldots,t_n)$, atunci

$V^{csv}(P^n t_1,t_2,\ldots,t_n) = T$, dacă $<I^{csv}(t_1),I^{csv}(t_2),\ldots,I^{csv}(t_n)> \in I^{csv}(P^n)$

şi

$V^{csv}(P^n t_1,t_2,\ldots,t_n) = F$, dacă $<I^{csv}(t_1),I^{csv}(t_2),\ldots,I^{csv}(t_n)> \notin I^{csv}(P^n)$.

(2b) Dacă A este o formulă atomară închisă de forma $t_1 = t_2$, atunci $V^{csv}(t_1 = t_2) = T$ ddacă $I^{csv}(t_1) = I^{csv}(t_2)$.

(2c) Dacă A este o formulă atomară închisă de forma $E!t$, atunci $V^{sv}(E!t)$ este întotdeauna definită. Aşadar, clauza (1) produce efectele scontate, *i.e.*, pentru fiecare constantă individuală t: $V^{csv}(E!t) = V^{sv}(E!t)$.

(3) $V^{csv}(\sim A) = T$ ddacă $V^{csv}(A) = F$;

(4) $V^{csv}(A \rightarrow B)$ = T ddacă $V^{csv}(A)$ = F sau $V^{csv}(B)$ = T sau ambele;

(5) $V^{csv}(\forall vA)$ = T ddacă pentru fiecare constantă individuală t: dacă $I^{csv}(\mathrm{E}!t)$ = T atunci $V^{csv}(A(t/v))$ = T.

Definim, mai departe, *supervalorizarea* $S(M^{sv})$ ca pe o funcţie parţială de la formule închise ale lui L_L pe mulţimea {T,F} de valori de adevăr după cum urmează:

(1) $S(M^{sv})(A)$ = T ddacă $V^{csv}(A)$ = T, pentru fiecare completare M^{csv} a lui M^{sv}.

(2) $S(M^{sv})(A)$ = F ddacă $V^{csv}(A)$ = F, pentru fiecare completare M^{csv} a lui M^{sv}.

(3) $S(M^{sv})(A)$ este nedefinită altfel, i. e. ddacă $V^{csv}(A)$ = T, pentru cel puţin o completare M^{csv} a lui M^{sv} şi $V^{csv\prime}(A)$ = F, pentru cel puţin o completare $M^{csv\prime}$ a lui M^{sv}.

În fine, definim consecinţa logică în termenii supervalorizărilor în felul următor: o fbf închisă a L_L este *logic superadevărată* ddacă pentru toate modelele-M^{sv}: $S(M^{sv})(A)$ = T.

O formulă închisă B a lui L_L este o *consecinţă logică* a unei clase C de formule închise ale lui L_L ddacă pentru toate modelele-M^{sv}: dacă $S(M^{sv})(A)$ = T, pentru fiecare $A \in C$, atunci $S(M^{sv})(B)$ = T.

O mulţime C de formule închise ale lui L_L este *superrealizabilă* ddacă există cel puţin un model M^{sv} în aşa fel încât $S(M^{sv})(B)$ = T, pentru fiecare $B \in C$.

Bas van Fraassen a folosit semantici cu supervalorizare pentru a demonstra corectitudinea şi completitudinea *logicii libere pozitive cu* =.[15]

5. Ce este o descripţie liberă şi cum ne ajută ea?

Pentru a articula principiile care guvernează discursul ficţional, o abordare promiţătoare este logica liberă pozitivă; deoarece vrem ca cel puţin unele dintre propoziţiile care conţin termeni ficţionali să fie adevărate în interpretări intenţionate ('în poveste', 'în roman' şi altele de acest gen). Totuşi, deoarece explicaţia ontologică a obiectelor ficţionale pe care am schiţat-o mai sus face ca aceste obiecte să depindă în mod esenţial de trăsături caracteristice ale semnelor care le introduc în discurs, *i.e.*, face ca acestea să fie obiecte ale referinţei, termenii singulari ficţionali care referă la aceste obiecte sunt în mod esenţial legaţi de descripţii. Şi aşa cum am subliniat deja, o interpretare russelliană a descripţiilor va face ca propoziţiile care conţin nume ale obiectelor ficţionale să fie literalmente false. Ceea ce ne-

[15] A se vedea van Fraassen [1966].

ar trebui sunt parafraze descriptive ale propoziţiilor în care apar termeni singulari ficţionali, dar în aşa fel încât descripţiile singulare improprii să fie acceptate drept constituenţi autentici ai acelor parafraze. În câteva cuvinte, ceea ce ne trebuie aici sunt descripţii libere.

Într-adevăr, ceea ce face logica liberă este să ne elibereze de angajamentul nostru ontologic faţă de presupoziţiile existenţiale ale teoriilor clasice ale descripţiilor. Nu toţi termenii singulari 'reali' trebuie să refere la obiecte existente. În consecinţă, ni se va permite să elaborăm teorii ale descripţiilor care legitimează punctul de vedere că descripţiile improprii sunt termeni singulari genuini cărora le lipseşte referinţa.

Aceasta este o modalitate de a scăpa de constrângerile teoriei russelliene a descripţiilor definite. Şi nu numai pentru că ne confruntăm direct cu poziţia lui Russell că descripţiile definite sunt simboluri incomplete care nu trebuie identificate cu elementele unei sub-mulţimi a numelor proprii genuine. Ci şi pentru că dacă abordăm teoria lui Russell din punctul de vedere al logicii libere, atunci opiniile sale par să fie mai apropriate de perspectiva logicii libere negative.

Dimpotrivă, teoria lui Frege despre descripţiile definite este mai apropiată în spirit de logica liberă şi are afinităţi, într-un grad mai mare, cu logica liberă pozitivă. Elementele de bază ale teoriei lui Frege, aşa cum sunt acestea expuse în Frege, 1893, vor fundamenta această afirmaţie. Frege considera că descripţiile sunt termeni singulari autentici şi că descripţiile şi numele simple exemplifică categoria generală a numelor proprii. Într-un limbaj ştiinţific ideal, Frege nu găseşte nici un loc propriu pentru termenii singulari vizi. Ei apar, însă, în limbajele naturale în cel puţin două modalităţi: (i) există nume proprii care nu se referă la nimic din ceea ce există real (cum ar fi 'Holmes', 'Zeus', *etc*.); (ii) există descripţii improprii care pot să apară în propoziţii care au un sens ireproşabil: 'planeta mai apropiată de Soare decât Mercur' (descripţia este improprie pentru că este în mod contingent vidă) sau 'cel mai mare număr prim' (descripţia este improprie pentru că este în mod necesar vidă).

Soluţia lui Frege la aceste probleme este aceea de a oferi o referinţă pentru descripţiile care, altfel, ar fi suspecte din cauza statutului lor non-referenţial. Dar pentru a face aceasta, Frege stipulează o soluţie al cărei caracter artificial este evident. El nu s-a lăsat înşelat, însă, de propria sa mişcare şi nu a încercat să întreprindă ceva de genul unei analize lingvistice a utilizării reale a descripţiilor improprii. Ceea ce avea el în vedere era o revizuire ştiinţifică a utilizării improprii a limbajului prin intermediul înlocuirii unor expresii problematice, din vorbirea obişnuită, cu expresii a căror reputaţie ştiinţifică era cu mult mai bună.

Există două mişcări pe care le face Frege pentru a evita problemele de genul creat de descripţiile cărora le lipseşte o referinţă. El stipulează că toate descripţiile improprii designează un obiect ales în mod arbitrar, cum ar fi, de pildă, mulţimea vidă sau numărul 0 sau valoarea de adevăr F. În felul acesta, Frege interpretează propoziţia de identitate '$(\iota v)A = (\iota v)B$' ca fiind adevărată, dacă nimic nu corespunde condiţiei A şi nimic nu corespunde condiţiei B şi de asemenea dacă mai mult decât un singur obiect este A şi mai mult decât un singur obiect este B. Sau altfel, el încorporează teoria mulţimilor sau ceva similar (anume teoria sa a domeniilor-de-valori) în teoria sa logică. În mod corespunzător, dacă predicatul A este în mod unic satisfăcut, atunci $(\iota v)A$ denotă unicul obiect denotat de către t în aşa fel încât $A(t/v)$, iar dacă A nu este în mod unic satisfăcut, atunci $(\iota v)A$ va denota mulţimea $\{v/A\}$ a lucrurilor care-l satisfac pe A.

Dacă trecem dincolo de diferenţele conceptuale şi tehnice care-l separă realmente pe Frege de Russell cu privire la analiza logică corectă a descripţiilor singulare, vom găsi această presupoziţie existenţială clasică comună, pe care ei o împărtăşesc, că pentru a fi consideraţi reali sau autentici, termenii singulari trebuie să se refere la ceva care fie este un lucru real existent fie este construit sau stipulat în mod artificial.

Logica liberă ne eliberează de această asumpţie. Dispunem azi de o mare varietate de teorii ale descripţiilor libere. Toate încorporează următorul principiu care este cunoscut, în mod comun, drept

Legea lui Lambert: $(\forall v)(v = (\iota w)A \leftrightarrow (\forall w)(A \rightarrow w = v))$.

Ceea ce ne spune legea este că o descripţie este proprie dacă domeniul ei este satisfăcut în mod unic.

Luată ca atare, *Legea lui Lambert* nu este valabilă în logica de ordinul întâi standard. Totuşi, dacă asumăm

Legea lui Hintikka: $\mathrm{E}!t \leftrightarrow (\exists v)(v = t)$

a cărei idee este echivalenţa existenţei singulare cu existenţa unui individ, putem deriva teoria lui Russell şi, mai departe, implicatura teoriei lui Russell faţă de logica liberă negativă, cu condiţia să adăugăm principiul $(\iota v)A = (\iota v)A$.

Pe de altă parte, pornind de la o logică liberă pozitivă cu self-identitate, se poate adăuga aceeaşi asumpţie minimală, care este adăugată de către fiecare teorie liberă a descripţiilor definite, anume *Legea lui Lambert*, şi obţinem o teorie fregeană a descripţiilor libere pozitive. De fapt, pe această cale se poate genera o întreagă ierarhie de teorii ale descripţiilor definite pornind de la teoria care conţine numai *Legea lui Lambert* drept teorie minimală. Natura acestei ierarhii nu este ceva pe care să-l înţelegem foarte bine.[16] În orice caz, logica liberă este un loc excelent în care să formulăm şi să criticăm diferite teorii competitive ale descripţiilor definite şi având în vedere legăturile esenţiale dintre nume ficţionale şi descripţii definite, acestea fac din logica liberă un cadru ideal în care putem avansa şi evalua teze metafizice despre obiectele ficţionale.

Referinţe

DONNELLAN, Keith – *Reference and Definite Descriptions*; în Martinich, A.P. – *Philosophy of Language*; Oxford University Press, Oxford, 1996, pp. 235-247.

FINE, Kit – Review of Parsons *Non-Existent Objects*; în "Philosophical Studies", vol. 45, 1984, pp. 95-142.

LAMBERT, Karel – *Free Logics*; în Lou Goble (ed.) – *The Blackwell Guide to Philosophical Logic*; Blackwell, Oxford, 2001, pp. 258-279.

FREGE, Gottlob – *Grundgesetze der Arithmetik*; G. Olms, Hildesheim, 1893.

LAMBERT, Karel – *Free Logic. Selected Essays*; Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

LEBLANC, Hugues & Robert K. Meyer – On Prefacing $(\forall X)A \supset A(Y/X)$ with $(\forall Y)$: A Free Quantification Theory without Identity; în "Journal of Symbolic Logic", vol. 35, 1970, pp. 180.

LEBLANC, Hugues & Robert K. Meyer – *A Free Quantification Theory without Identity*; în "Zeitschrift für matematische Logik und Grundlagen der Mathematik", vol. 16, 1970, pp. 447-462. Republicat în Leblanc, Hugues – *Existence, Truth, and Provability*, State University of New York Press, Albany, 1982, pp. 58-75.

LEBLANC, Hugues şi Richmond H. Thomason – *Completeness Theorems for some Presupposition-Free Logics*; în "Fundamenta Mathematicae", vol. 62, 1968, pp. 125-164. Retipărit în Leblanc, Hugues – *Existence, Truth, and Provability*, State University of New York Press, Albany, 1982, pp. 22-57.

MORSCHER, Edgar şi Alexander Hieke (eds.) – *New Essays in Free Logic. In Honour of Karel Lambert*; Kluwer Academic Press, Dordrecht, 2001.

MORSCHER, Edgar şi Peter Simons – Free Logic: A Fifty-Year Past and an Open Future; în Morscher, Edgar şi Alexander Hieke (eds.) – *New Essays in Free Logic. In Honour of Karel Lambert*; Kluwer Academic Press, Dordrecht, 2001, pp. 1-34.

PARSONS, Terence – *Nonexistent Objects*; Yale University Press, New Haven, 1980.

STRAWSON, Peter – On Referring; în Martinich, A.P. (ed.) – *Philosophy of Language*; Oxford University Press, Oxford, 1950, pp. 219-234.

VAN FRAASSEN, Bas C. – The Completeness of Free Logic; în "Zeitschrift für matematische Logik und Grundlagen der Mathematik", vol. 12, 1966, pp. 219-234.

[16] A se vedea Lambert [2001].